

Stašo FORENBAHER

VUČEDOL — STREIMOV VINOGRAD: HORIZONT KASNOG BRONČANOG DOBA

UDK 903.43(497.13) »6377«
Izvorno znanstveno djelo
Original scientific paper
Prehistorijska arheologija
Prehistoric archaeology

Stašo Forenbaher
41000 Zagreb, YU
Đ. Salaja 3
Odsjek za arheologiju
Filozofskog fakulteta

Primljeno: 1990. 06. 08.

Izveštaj donosi nalaze iz najmlađeg horizonta višeslojnog prehistorijskog naselja na Vučedolu koji su otkopani za prvih pet sezona (1984—1988) novih sustavnih iskopavanja. Keramički i brončani predmeti pronađeni u jamama pripadaju starijem horizontu kasnog brončanog doba, odnosno grupi »Belegiš II«.

SUSTAVNA ISKOPAVANJA 1984. — 1988.

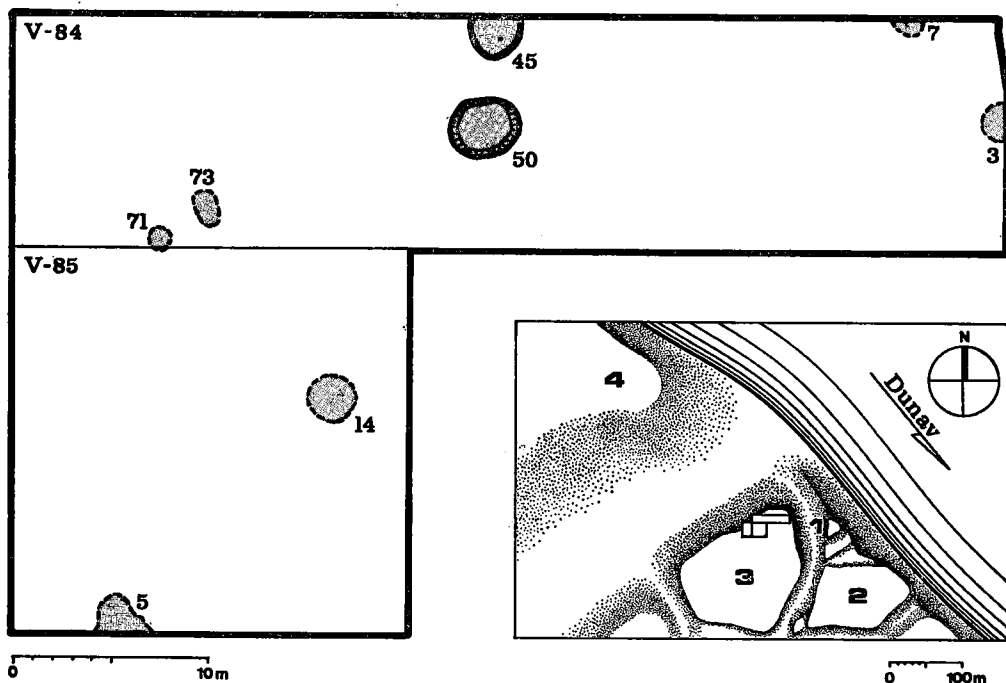
U jesen 1984. godine Arheološki zavod Filozofskog fakulteta u Zagrebu u suradnji s Gradskim muzejem u Vukovaru počeo je sustavna iskopavanja eneolitičkog naselja na Vučedolu. Već za prve kampanje ustanovljeno je da najmlađi nasebinski horizont ovoga nalazišta pripada starijem horizontu kasnoga brončanog doba i da ga karakterizira crnopolirana kanelirana keramika »Belegiš II« tipa. U prvih 5 kampanja na nalazištu *Streimov vinograd* bila su otvorena tri segmenta ukupne površine 1200 m², od čega je 1000 m² (segmenti V-84 i V-85) bilo potpuno istraženo. U tom dijelu nalazišta su i svi dosad registrirani kasnobrončodobni objekti.

STRATIGRAFIJA

Debljina kulturnog sloja na *Streimovom vinogradu* prilično se razlikuje od jednog do drugog kraja istraženog dijela nalazišta. Na najpli-

ćem mjestu (sjeveroistočni rub) ona iznosi tek nešto preko 1 metar, dok je u jugozapadnom dijelu sloj debeo preko 2 metra, ne računajući znatno dublje ukope jama; prosječna mu je debljina oko 1.50—1.80 m. Na sterilnoj lesnoj podlozi nalazi se eneolitički humus u kojem se lokalizirano nailazi na ulomke starčevačke keramike. Iznad njega slijedi kulturni sloj eneolitičkog naselja s tri osnovna horizonta: badenskim, kostolačkim i vučedolskim. Ovaj posljednji znatno je oštećen: gornjih 50 cm sloja sasvim je uništeno oranjem. Kao dobra ilustracija opisanog može poslužiti segment zapadnog profila sonde V-85 u kvadratima 94/95 (slika 2).

Na *Streimovom vinogradu* sloj kasnog brončanog doba nije očuvan: kao što je rečeno, oranjem je uništen i mlađi dio vučedolskog horizonta, što znači da je kasnobrončanodobni sloj morao stradati već prije njega. Međutim, sudeći prema mnogobrojnim eneolitičkim, a vrlo malobrojnim kasnobrončanodobnim ulomcima koji potječu iz poremećenog površinskog sloja, on nije mogao biti osobito bogat. Skoro svi ovdje prikazani nalazi potječu iz jama koje su ukopavane u eneolitički kulturni sloj.

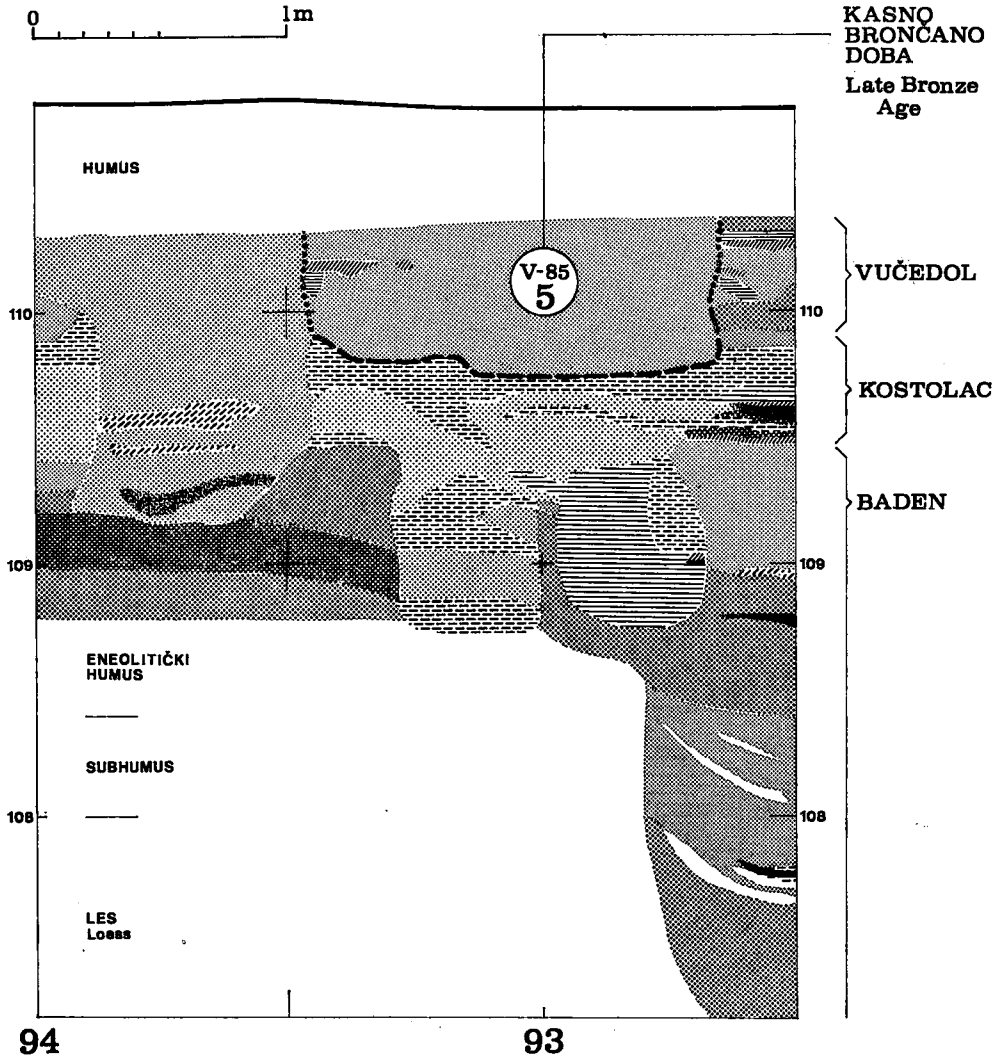

Slika 1: Vučedol, plan kasnobrončanodobnog horizonta. 1 Gradac; 2 Streimovo kukuruzište; 3 Streimov vinograd; 4 Karasovićev vinograd

Fig. 1: Vučedol, plan of the late bronze age level. 1 Gradac; 2 Cornfield Streim; 3 Vineyard Streim; 4 Vineyard Karasović

JAME

Jedini donekle očuvani objekti koji pripadaju kasnobrončanodobnom naselju su ukopani objekti — jame. Osam ih je, razbacanih bez nekog

Slika 2: Vučedol — Streimov vinograd, sonda V-85: karakteristični segment južnog profila

Fig. 2: Vučedol — Vineyard Streim, excavation sector V-85: a characteristic segment of southern profile

uočljivog reda po istraženom dijelu nalazišta (slika 1). Većinom su široke 3—4 metra, ovalnog ili sasvim nepravilnog oblika, plitko ukopane u eneolitički sloj; niti jedna ne doseže zdravicu. Ispunjene su zemljom koja se gotovo ničim ne razlikuje od eneolitičkog kulturnog sloja, te im je zbog toga oblik i veličinu često moguće odrediti samo praćenjem karakterističnog materijala.¹ Zbog male dubine sadržaj im je prilično poremećen, tako da se posude, koje su po svoj prilici bile ostavljene u jamama gotovo cijele ili barem u velikim komadima, najčešće nalaze zdrobljene i razvučene. Uz keramički materijal pronađeno je i nekoliko metalnih predmeta, te veća količina životinjskih kostiju.

U slučaju »jama« 71 i 73, čini se da se zapravo ne radi o ukopanim objektima, nego o kasnobrončanodobnom materijalu koji se nakupio u lijevcima nastalim slijeganjem dubokih eneolitičkih jama. To potkrepljuje i činjenica da pojedini ulomci iz navedene dvije »jame«, kao i ulomci iz susjednog dijela sloja, potječu od istih posuda (T. 5B).

	1 	2 	3a 	3b 	4 	BRONČANI PREDMETI
JAMA V-84/3	3	2				pila
JAMA V-84/7	2			1		
JAMA V-84/45	4	1			2	tapuzasta igla
JAMA V-84/50	6	1			2	šilo
JAMA V-84/71	4	2			1	bodež
JAMA V-84/73	3					
JAMA V-85/5	7	1				
JAMA V-85/14	1	2	1			
POVRŠINSKI HUMUS	3	1				
BRUNŠMID 1897.	4	2				
UKUPNO	39	12	1	1	5	
(%)	66%	21%	2%	2%	9%	

TABLICA 1: Vučedol — zastupljenost keramičkih i metalnih nalaza po jamama

KERAMIČKI NALAZI

Prema prikupljenim keramičkim ulomcima moguće je razlikovati četiri glavna oblika posuda. Daleko najčešće zastupljeni tip na kojeg otpada 2/3 svih keramičkih nalaza je BIKONIČNA ŽARA (»pseudoprotovilanova« žara) razgrnutog oboda (tablica 1/1), ukrašena vodoravnim kane-

liranjem na vratu i uspravnim ili kosim kaneliranjem na trbuhu na kojemu se nalaze četiri para rošćića i drški. Vanjska površina obično je crna i polirana, dok je unutrašnja grublja, crvenkaste ili crvenosmeđe boje. Slijede po zastupljenosti KONIČNE ZDJELE UVUČENOG OBODA (tablica 1/2), ukrašene s po četiri rošćića ili bradavice koje su smještene na obodu ili ispod njega. Na obodu se može nalaziti mala, sedlasto oblikovana tunelasta ručka (T. 9/3). Obod je ponekad (rijetko!) fazetiran s vanjske strane (T. 1A/3). Pronađene su samo dvije šalice: jedna grublja KONIČNA ŠALICA (tablica 1/3a) i jedna fina, crnopolirana BIKONIČNA ŠALICA (tablica 1/3b); obje su s visokom ručkom ovalnog presjeka. Nešto su češći PEHARČIĆI NA NOZI (tablica 1/4) četvrtasto razvučenog oboda, s po dvije brižljivo oblikovane uspravne ručke i žlijebljenim ili urezanim ukrasom na ramenu.

KOVINSKI NALAZI

Brončanodobnom horizontu naselja na Vučedolu pripadaju četiri kovinska nalaza². To su:

BODEŽ S JEZIČCEM (T. 6/1). Oštrica ima plosnati romboidni presjek, od ručke se prvo lagano širi, zatim se jednoliko sužuje prema vrhu. Jezičac je uzak, kratak, s jedva primjetnim rubnim pojačanjem, te s jednom rupom od zakovice pri prijelazu u oštricu. Dužina: 19,5 cm. Prema općim svojstvima pripada grupi bodeža s jezičcem kakvi su rasprostranjeni na širokom području Karpatske kotline, istočnoalpskog prostora i sjeverne Italije, i obično se datiraju u stupnjeve Br D i Ha A₁ kasnoga bronačnog doba³. Sasvim bliske analogije nisu nam poznate; najbliži je bodežu iz ostave Gornja Vrba⁴.

	Ni	Cu	Zn	As	Pb	Sn	Sb
TOPUZASTA IGLA	0.7948	96.3911	-	-	1.3174	1.4966	-
PILA	-	95.8323	0.2281	1.0990	0.4565	2.2141	0.1701
ŠILO	1.8751	93.7346	-	-	0.2353	4.1550	-

TABLICA 2: Sastav bronce. Konačna koncentracija pojedinih elemenata u ‰

TOPUZASTA IGLA (T. 3/4). Glavica je ukrašena urezanim motivom »jelove grančice« (tri reda nasuprotno nagnutih kosih zarez, obrubljenih na vrhu i dnu vodoravnim linijama). Dužina: 8 cm. Vrlo karakteristični primjerak tipa koji je rasprostranjen po čitavoj Karpatskoj kotlini, a oso-

bito u njezinom južnom dijelu. Većinom se datira u Ha A₁ stupanj, iako vjerojatno traje i za Ha A₂⁵.

PILA (T. 1/5). Plosnata četverokutna lamela nazubljena duž obje duže stranice. Dužina: 18 cm, širina: oko 2 cm. Radi se o funkcionalnom predmetu, vremenski neosjetljivom tipu koji je za srednjega i kasnog brončanog doba bio rasprostranjen po čitavoj Karpatskoj kotlini. Na nekropoli Karaburma pile se pojavljuju u grobovima br. 200 i 251, uz tipične kasnovatinske (»Belegiš I«) žare⁶. Često su zastupljene u ostavama II horizonta kulture polja sa žarama međurječja Save i Drave⁷. U gornjem Potisju pojavljuju se za cijelog trajanja Kyjatice i Gáva grupa⁸.

ŠILO (T. 4/1). Šipka kvadratičnog presjeka, nakon kratkog usadnog trna se širi, a zatim jednoliko sužava prema oštrom vrhu. Dužina izravnatog šila: oko 15 cm.

Pregled nalaza po objektima

Nalazi iz sloja i površinski nalazi (T. 1A)

Ulomci ŽARA vodoravno kaneliranog vrata i uspravno kaneliranog bikoničnog trbuha (T. 1/1, 2, 4); ulomak uvučenog oboda KONIČNE ZDJELJE, fazetiran s vanjske strane; vidljiv je ostatak bradavice ili drške (T. 1/3).

Jama V-84/3 (T. 1B, 2)

Gornji dio veće bikonične ŽARE vodoravno kaneliranog vrata i turbanasto kaneliranog trbuha (T. 2/1), te ulomci još nekoliko sličnih žara (T. 1/9); ulomci KONIČNIH ZDJELA uvučenog oboda, s roščićima na obodu (T. 1/7) ili bradavicama ispod oboda (T. 1/6); ulomak fine glačane tordirane ručke (T. 1/8). Ulomci dvije *grube okrugle ploče od pečene zemlje*⁹, šupljikave, s dosta primjesa pljeve. Površina im je svijetložuta do crvenkasta, jezgra mjestimično crna (T. 2/2). Promjer veće oko 55 cm, manje oko 30 cm. *Nepečeni »kolač« od smjese mulja i pijeska ovalnog oblika*, 15 x 20 cm. BRONČANA PILA (T. 1/5).

Jama V-84/7 (T. 3A)

Ulomci ŽARA razgrnutog oboda i vodoravno kaneliranog vrata (T. 3/1, 2); ulomci BIKONIČNE ŠALICE ukrašene vodoravnim žljebićima na ramenu i kosim kanelirama na truhu (T. 3/3).

Jama V-84/45 (T. 3B)

Ulomci nekoliko različitih ŽARA vodoravno kaneliranog vrata i uspravno kaneliranog trbuha (T. 3/10-12); MINIJATURNI ŽARA, bikoničnog

trupa, široko razgrnutog oboda. (T. 3/5); ulomci KONIČNE ZDJELE uvučenog oboda (T. 3/6); ulomci vrlo finih crnopoliranih PEHARČIĆA NA NOZI ukrašeni plitkim urezivanjem po ramenu i rošćićima na obodu (T. 3/8, 9); ulomak male, fine posudice neodredivog oblika (T. 3/7). BRONČANA TOPUZASTA IGLA (T. 3/4).

Jama V-84/50 (T. 4. 5A)

Ulomci najmanje osam različitih kaneliranjem ukrašenih bikoničnih ŽARA (T. 4/8-12, T. 5/1); PEHARČIĆ NA NOZI s dvije uspravne ručke, gornji dio kojih je odlomljen. Na ramenu ukras vodoravnim žljebićima (T. 4/2); ulomak još jednog sličnog (T. 4/6). Ulomci KONIČNE ZDJELE uvučenog oboda (T. 4/4). Ulomci nekoliko malih, finih posudica neodredivog oblika (T. 4/3, 5). BRONČANO ŠILO (T. 4/1).

Jama V-84/71 (T. 5B, 6A)

Ulomci nekoliko različitih kaneliranjem ukrašenih bikoničnih ŽARA (T. 6/3, 7). Pojedini od ulomaka, spojeni u cjelinu, potječu iz jame V-84/73, te iz susjednog kvadranta (T. 5/2). Ulomci KONIČNIH ZDJELA uvučenog oboda, s rošćićem na obodu (T. 6/2, 4). Ulomak finog PEHARČIĆA (na nozi?) ukrašen po ramenu plitkim žljebićima (T. 6/6); ulomak rogolikog izdanka ručke sa slične posudice (T. 6/5). BRONČANI BODEŽ (T. 6/1).

Jama V-84/73 (T. 6B)

Ulomci kaneliranjem ukrašenih bikoničnih ŽARA (T. 6/8-10).

Jama V-85/5 (T. 7, 8)

Ulomci najmanje sedam različitih bikoničnih ŽARA. Sve imaju konični, vodoravno kanelirani vrat i zakrčljali oštro bikonični trbuh, ukrašen uspravnim (T. 8/1, 2), kosim (T. 7/3) ili turbanastim (T. 7/1, 2; T. 8/3) kaneliranjem, te parove blisko postavljenih rošćića i drški. U jednom slučaju razgrnuti obod s unutrašnje je strane fazetiran (T. 7/1). Dvije bolje očuvane žare prilično su velike (visina rekonstrukcije oko 55 cm). Ulomci KONIČNE ZDJELE uvučenog oboda s rošćićima na obodu (T. 7/4).

Jama V-85/14 (T. 9)

Bikonična ŽARA ukrašena na vratu vodoravnim, na truhu kratkim kosim kanelirama. Na truhu, između četiri para rošćića i drški, po jedna je mala bradavica (T. 9/1). KONIČNA ŠALICA s visokom tordiranom ručkom (T. 9/2). Dvije KONIČNE ZDJELE uvučenog oboda, jedna s malom sedlasto oblikovanom tunelastom ručkom (T. 9/3), druga s četiri rošćića na obodu (T. 9/4).

PODACI IZ RANIJIH ISTRAŽIVANJA

Prva sustavna iskopavanja na Vučedolu proveo je J. Brunšmid godine 1897. Dobar dio njegovih nalaza objavio je V. Hoffiler u prvom svesku *Corpus Vasorum Antiquorum* za Jugoslaviju. Među ilustracijama eneolitičkog keramičkog materijala, koji apsolutno prevladava, nalazi se i nekoliko ulomaka koji nesumnjivo pripadaju starijem horizontu kasnog brončanog doba, no kako je Brunšmid kopao na nekoliko različitih mjesta unutar nalazišta, ne znamo s kojeg od njih navedeni nalazi potječu¹⁰. Radi se o manjem broju ulomaka crnoglačanih vodoravno kaneliranih vratova i kaneliranih trbuha žara, te crno glačanih ulomaka koničnih zdjela uvučenog oboda s malim sedlasto oblikovanim ručkicama na obodu¹¹.

R. R. Schmidt je godine 1938. objavio sistematsko iskopavanje središnjeg dijela nalazišta — *Graca*. Nakon istraživanja uslijedila je i opsežna monografija, no u njoj nigdje nema niti spomena o materijalu koji bismo mogli pripisati razdoblju koje nas ovdje zanima. Sudeći po temeljitosti obavljenog posla, možemo zaključiti da na *Gracu* nije postojao kasnobrončanodobni horizont, jer sumnjamo da bi ga Schmidt sasvim previdio¹².

U novije vrijeme na Vučedolu je iskopan priličan broj istražnih son-di, na *Streimovom kukuruzištu*, *Streimovom vinogradu* i *Karasovićevoj vinogradu*, no niti u jednoj od njih ne spominje se prisutnost materijala kasnog brončanog doba¹³.

* * *

Iz rezultata dosadašnjih istraživanja Vučedola može se zaključiti da je za kasnog brončanog doba bio naseljen samo manji dio područja eneolitičkog naselja. Naseljavanje je sa sigurnošću ustanovljeno jedino na lokalitetu *Streimov vinograd*. Nedostatak tragova kuća, postojanje isključivo jamskih objekata skromnih dimenzija i njihova razmjerno mala gustoća ukazuju na provizoran i kratkotrajan karakter boravka. U prilog posljednjem govori i izrazita homogenost nalaza.

Grupu kovinskih predmeta valja datirati u stupanj Ha A₁ kasnog brončanog doba, iako svaki pojedini od njih nije strogo ograničen samo na to razdoblje. Istom vremenu pripadaju i karakteristične crnopolirane kanelirane bikonične žare »pseudoprotovillanova« tipa¹⁴. Vremenski i kulturno, vučedolsko naselje pripada starijem horizontu kasnog brončanog doba, odnosno grupi »Belegiš II« čije područje obuhvaća i dio istočne Slavonije.

BILJEŠKE

- 1 Slična situacija opisana je na Gomolavi: N. Tasić: Poznoeneolitiški, bronzanodobni i sloj starijeg gvozdenog doba na Gomolavi. Rad vojvodanskih muzeja 14, Novi Sad, 1965: 200.
- 2 Analizu sastava kovinskih nalaza obavio je mr. Ivo Orlić iz Instituta »Ruđer Bošković« u Zagrebu.
- 3 H. Müller-Karpe: Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen, Berlin, 1959: 188, sl. 22/15, datira ih u stupanj Br D; R. Peroni: Zur Gruppierung mitteleuropäischer Griffzungendolche der späten Bronzezeit, Badische Fundberichte 20, Freiburg, 1956: bodeži s jezičcem traju dosta dugo, kroz stupanj Br D i Ha A₁, pa i Ha A₂.
- 4 F. Holste: Hortfunde Südosteuropas, Marburg/Lahn, 1951: T. 16/12; K. Vinski-Gasparini: Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj, Zadar, 1973: 180, svrstava ovu ostavu u svoj horizont II (Ha A₁).
- 5 K. Vinski-Gasparini: Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj, Zadar, 1973: 43, razlikuje neukrašenu i ukrašenu inačicu. Neukrašena bi bila starija: »pojavljuje se u završnom Br C i ranijem Br D stupnju«. Ukrašena inačica »datira se uglavnom u Ha A stupanj (i to stupanj Ha A₁ i Ha A₂)«. Prema ilustracijama na tablama, izgleda da se u međurječju Save i Drave pojavljuje samo u ostavama II horizonta (Ha A₁); idem, Kultura polja sa žarama sa svojim grupama, Praistorija jugoslavenskih zemalja 4, Sarajevo, 1983: 571, 574, odlučuje se za nešto raniju dataciju topuzaste igle ukrašene motivom »jelove grančice«: smatra je karakterističnim tipom starije faze grupe »Zagreb« koju datira u završetak Br D stupnja i stupanj Ha A₁; A. Mozsolics: Bronzefunde aus Ungarn, Depotfunde von Aranyos, Kurd und Gyermely, Budapest, 1985. Topuzaste igle ukrašene motivom jelove grančice: 175, T. 61/16—18; Peterd, ostava horizonta Kurd = B. Vb stupanj, što približno odgovara stupnju Ha A₁; 122: ostava Gyermely = stupanj B. Vc, što otprilike odgovara stupnju Ha A₂.
- 6 J. Todorović: Praistorijska Karaburma II, nekropola bronzanog doba, Beograd, 1977: grob 200: 56, 57, sl. na str. 59; grob 251: 74, sl. na str. 80.
- 7 K. Vinski-Gasparini: Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj, Zadar, 1973: T. 29/16, 17 (Otok-Privlaka); T. 35/7, 8 (Bizovac); T. 46/23, 24 (Veliko Nabrđe); T. 50/23 (Gornja Vrba); T. 54/22—30 (Brodski Varoš); T. 78/18, 19 (Budinščina); T. 81/20 (Podrute); T. 83/12 (Jarak); T. 84/15, 19 (Bingula-Divoš). Sve pripadaju II horizontu ostava, odnosno Ha A₁ stupnju kasnoga brončanog doba.
- 8 T. Kemecei: Die Spätbronzezeit Nordostungarns, Budapest, 1984: 48, 49, 53 (Kyjatice); 73, 75, 83 (Gáva); prema ovom autoru, obje navedene grupe traju od Ha A₁ do Ha B₁ stupnja (v. kronološku tablicu na str. 96).
- 9 Ulomci slične ploče pronađeni su u grobu br. 48 na Karaburmi, gdje su protumačeni kao »dijelovi poklopca urne«. J. Todorović: Praistorijska Karaburma II, nekropola bronzanog doba, Beograd, 1977: 11.
- 10 V. Hoffiler: Zagreb — Musée National, CVA Yugoslavie 1, Paris, 1933: 8.
- 11 Ibidem: T. 31/17, 19, 21, 22, 27; T. 41/1, 2.
- 12 R. R. Schmidt: Die Burg Vučedol, Zagreb 1945: 12—13, sloj brončanog i željeznog doba: samo ranobrončanodobni i latenski nalazi.
- 13 Na Karasovićevoj vinogradu iskopano je 5 probnih sondi koje su dale badenske, vučedolske i »brončanodobne nalaze« (bez bližeg opredjeljenja; A. Dorn: Karasovićevoj vinograd, Vučedol, Vukovar — višeslojno praistorijsko nalazište,

- AP 7, Beograd, 1965: 50—52); na *Streimovom kukuruzištu* i *vinogradu* iskopano je 1966. i 1967. također ukupno 5 sonde; kasnobrončanodobni nalazi nisu bili u njima zastupljeni (S. Dimitrijević: *Zur Frage der Genese und der Gliederung der Vučedoler Kultur in dem Zwischenstromlande Donau-Drau-Save*, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 9—10, Zagreb 1978: 3).
- 14 Opširnije o evoluciji ovoga tipa žara: S. Forenbaher: *On »Pseudoprotovillanova« Urns in Yugoslav Danube Area*, *Opuscula archaeologica* 13, Zagreb, 1969: 23—41. Sve vučedolske žare pripadaju varijanti C koja je okvirno datirana u stupanj Ha A₁ kasnog brončanog doba (nav. dj. sl. 1, s. 30—32).

Summary

VUČEDOL — VINEYARD STREIM: LATE BRONZE AGE HORIZON

EXCAVATION SEASONS 1984—1988

The latest excavations at the well-known copper age settlement site at Vučedol have shown that the youngest habitation level belongs to the early horizon of the late bronze age, characterized by black burnished, fluted pottery of »Belegiš II« type. The excavated area (1200 m²) is located on the part of the site called »Vineyard Streim« after the former proprietor. All of the late bronze age finds come from two excavated segments having a combined area of 1000 m², in which work was terminated in 1988.

Stratigraphy. Thickness of the accumulated stratum at »Vineyard Streim« varies from a little over 1 meter at the northeastern tip of the excavated area to over 2 meters at its opposite end, excluding a number of much deeper pits; average thickness is 1.50 — 1.80 meters. Sterile aeolic loess sediment is followed by a layer of humus containing some potsherds of the early neolithic Starčevo culture. Above this layer lie the copper age habitation levels of Baden, Kostolac and Vučedol cultures; the youngest of these (its topmost 0.50 meters) is destroyed by ploughing. This means that the late bronze age level (which, judging by the relative scarcity of characteristic surface pottery finds, could not have been very rich in the first place) must have perished before the late Vučedol levels were damaged. Almost all the here presented finds come from pits which were dug into the copper age stratum and thus survived destruction (*fig. 2*).

Pits. The eight late bronze age pits are scattered irregularly throughout the excavated area (*fig. 1*). Most of them are 3—4 meters wide, of oval or irregular shape, and quite shallow: not one reaches the sterile ground. The fill differs very slightly from the surrounding copper age stratum. Therefore, the limits to which they extend could in some cases be determined only by following the distribution of characteristic artefacts¹. The contents are often more or less disturbed due to the shallow position: broken pottery vessels and single potsherds, a few bronze artefacts and some faunal remains. In some cases it seems that the late bronze age material actually was accumulated in depressions formed by the subsidence of deep copper age pits (LBA »pits« 71 & 73; this is supported by the fact that some potsherds from these »pits« belong to the same vessel: see pl. 5b).

Pottery finds. Four basic pottery forms are represented. The most common type (representing 2/3 of all pottery finds) is the *CARINATED URN* (»pseudoprotovillanova«) (tab. 1/1; pl. 7/1; 8/1; 9/1) with wide everted rim, horizontal channeling of the neck and vertical or slanted fluting of the belly which also supports four pairs of characteristic nipples and handles. The outer surface is usually black and burnished, while the inner is rough and of a reddish color. The next most frequent type is the *CONICAL BOWL WITH INCURVING RIM* (tab. 1/2; pl. 1B/1, 2; 9/3, 4) which appears in a number of variants and is often decorated by four small nipples at or below the rim. There are only two cups: one simple *CONICAL CUP* (tab. 1/3a; pl. 9/2) and another fine black burnished *CARINATED CUP* (tab. 1/3b; pl. 3a/3). More frequent are small *BEAKERS* on low pedestals (tab. 1/4; pl. 4/2) with subrectangular mouths, two carefully modelled vertical handles and incised or channeled decoration along the shoulder.

Bronze finds. The DAGGER (pl. 6/1) typologically belongs to the group of flange-hilted daggers which are widely distributed in the Carpathian Basin, the eastern Alpine region and northern Italy, and is usually dated to Br D and Ha A₁ periods of the central European chronological system³. The CLUB-SHAPED PIN (*Keulenkopfnadel*) (pl. 1/5) with incised decoration is a very characteristic specimen of the type which appears throughout the Carpathian Basin, more frequently in its southern part, and is most often dated to Ha A₁ period, although it probably continues during the Ha A₂⁵. The SAW (pl. 1/5) is of a functional type and therefore less time-sensitive: almost identical saws appear in the middle bronze age context (late Vatin culture)⁶, are most frequent in hoards of the urnfield horizon II in northern Croatia (which corresponds to Ha A₁)⁷, but can also appear in later periods⁸. The AWL (pl. 4/1) appears to be even less characteristic. The composition of bronze is given in table 2, and the catalogue of finds, pit by pit, in plates 1—9.

DATA FROM THE EARLIER EXCAVATIONS AT VUČEDOL

First systematic excavations at the complex site of Vučedol were carried out by J. Brunšmid in 1897, and a large part of his finds was published by Hoffiler 35 years later. Among the dominant copper age material, a few potsherds can be singled out which unmistakably belong to the early horizon of the late bronze age⁴. Unfortunately, as Brunšmid excavated several locations at Vučedol, it is now impossible to say where exactly these potsherds come from¹⁰.

The systematic excavation of the central area of the site — »Gradac« — which was carried out in 1938 by R. R. Schmidt and promptly followed by an ample monograph¹² did not yield any late bronze age material. More sondage trenches were excavated at Vučedol during the sixties and seventies — at »Vineyard Streim«, »Cornfield Streim« and »Vineyard Karasović« — but no late bronze age material has been recovered¹³.

* * *

Judging by all the available data, it can be deduced that only a minor part of the copper age settlement area was occupied during the late bronze age. Habitation is verified only at »Vineyard Streim«. Lack of house remains, as well as the sole existence of pits and their relatively low density point to short and temporary occupation. Homogeneity of finds supports this assumption.

Metal objects, if looked upon as an assemblage, should be dated to Ha A₁, although none of the artefacts are strictly confined only to that period. Black burnished carinated »pseudoprotovillanova« urns belong to the same period¹⁴. These elements determine the date of occupation. Culturally, the late bronze age settlement at Vučedol pertains to the »Belegiš II« group. Its nucleus lies further east, in Srijem and north-east of the Danube, but it also encompasses a part of eastern Slavonija.

